

УДК 321.64(477.61/.62)«2014»:323.2(477):32.019.52
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213691>

Сергій ПІДШИБЯКІН,
orcid.org/ 0000-0001-9163-9886
ад'юнкт кафедри гуманітарних наук
Інституту морально-психологічного забезпечення
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна) pidshibyakin1989@ukr.net

ПРОРОСІЙСЬКІ ВИСТУПИ НА СХОДІ УКРАЇНИ НАВЕСНІ 2014 Р. ТА ПРОГОЛОШЕННЯ ТАК ЗВАНИХ «ДНР» І «ЛНР» У БАЧЕННІ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Досліджено бачення українським політикумом проросійських виступів на Сході України навесні 2014 р. та проголошення так званих «ДНР» та «ЛНР». Стверджено, що початку проведення Антитерористичної операції (АТО) в окремих частинах Донецької та Луганської областей передувала серія проросійських мітингів на Сході та Півдні України, організованих, зокрема, російськими кураторами зі спецслужб у контексті реалізації так званої «русской весны» упродовж березня-квітня 2014 р., учасники яких проголошували гасла відокремлення відповідних регіонів від України та приєднання до Російської Федерації (РФ), проведення місцевих референдумів щодо федерального устрою України, надання російській мові статусу другої державної та проти нової української влади, яка очолила державу після перемоги Євромайдану, ідеї якого проросійські активісти не підтримали. Початок так званої «русской весны» на Донбасі різні сегменти українського політикуму сприйняли неоднаково. Для представників влади, які сформувались після перемоги Євромайдану, початок подій на Сході України, зокрема проголошення, були наслідком діяльності російських диверсантів, котрі, використовуючи місцеві сепаратистські середовища, та підтримуючи їх фінансово й забезпечуючи озброєнням та екіпіруванням, мали на меті дестабілізацію ситуації на Півдні та Сході України, а то – її ліквідацію як держави. Натомість проросійські середовища наголошували, що ситуація навколо виникнення так званих «ДНР» та «ЛНР» було просто відповіддю на «неефективні дії» офіційного Києва, який не бажав комунікувати з мешканцями Східної України, не давав можливості регіонам самостійно розпоряджатись власними фінансовими надходженнями, ігнорував питання надання російській мові статусу державної, а то – взагалі нав'язував Донбасу непопулярну тут ідею євроінтеграції, та, за визначенням радикальних лівих кіл, – «неонацистську» ідеологію».

Ключові слова: проросійські виступи на Сході України навесні 2014 р., проголошення ДНР та ЛНР, псевдо-референдуми, український соціум, політикум.

Serhii PIDSHYBIAKIN
orcid.org/ 0000-0001-9163-9886
Adjunct at the Department of Humanities
Institute of Moral and Psychological Support
of Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine) pidshibyakin1989@ukr.net

PRO-RUSSIAN PROTESTS IN EASTERN UKRAINE IN THE SPRING OF 2014 AND THE PROCLAMATION OF THE SO-CALLED «DPR» AND «LPR» IN THE VISION OF UKRAINIAN POLITICUM

The vision of pro-Russian protests in Eastern Ukraine in the spring of 2014 and the proclamation of the so-called “DPR” and “LPR” by the Ukrainian politicians is researched. It is alleged that the beginning of the Anti-Terrorist Operation (ATO) in some parts of Donetsk and Luhansk regions was preceded by a series of pro-Russian rallies in Eastern and Southern Ukraine, organized by Russian special services curators in the context of the so-called “Russian Spring” during March-April 2014, whose participants proclaimed the slogans of separation of the regions from Ukraine and accession to the Russian Federation (RF), holding local referendums on the federal system of Ukraine, giving Russian the status of second state and against the new Ukrainian government, who headed the state after the victory of Euromaidan, the ideas of which pro-Russian activists did not support. The beginning of the so-called “Russian Spring” in Donbas was perceived differently by various segments of Ukrainian politicum. For the authorities formed after the Euromaidan victory, the beginning of events in Eastern Ukraine, in particular the proclamation of pseudo-republics, was the result of Russian saboteurs who, using local separatist circles and supporting them financially and providing weapons and equipment, aims to destabilize the situation in the South and East of Ukraine, and even – to eliminate it as a state. Instead, pro-Russian circles stressed that the situation around the emergence of the so-called “DPR” and “LPR”

was simply a response to the “ineffective actions” of official Kyiv, which did not want to communicate with residents of Eastern Ukraine, did not allow regions to manage their own finances, ignored the issue of giving Russian the status of state in general, and even in general imposed on Donbass the unpopular idea of European integration, and, according to the definition of radical left circles, “neo-Nazi” ideology.

Key words: *Pro-Russian protests in Eastern Ukraine in the spring of 2014, proclamation of the so-called “DPR” and “LPR”, pseudo-referendums, Ukrainian society, politicum.*

Постановка проблеми. Сучасна російська агресія проти України, втілена в анексії українського Криму навесні 2014 р. та подальшій окупації частини українського Донбасу, ставить перед вітчизняними дослідниками завдання з дослідження передумов, витоків, перебігу та надання можливих сценаріїв подальшого розвитку російсько-української війни. Важливе місце в цьому контексті належить розгляду дискусій, які виникали всередині українських політикуму та ЗМІ довкола розгортання проросійських виступів на Сході України навесні 2014 р., проголошення на цьому тлі у квітні 2014 р. так званої «Донецької народної республіки» (ДНР) та «Луганської народної республіки» (ЛНР) та проведення 11 травня 2014 р. під дулами російських автоматів «референдумів» щодо питання створення згаданих сепаратистських псевдореспублік.

Аналіз досліджень. Історіографія досліджуваної теми перебуває лише на стадії становлення. Законодавчі та правові аспекти проблематики розглядали М. Веселов (Веселов, 2017), С. Дрьомов та О. Резнікова (Дрьомов, Резнікова, 2016), Т. Котормус (Котормус, 2017); соціально-економічні – О. Балусева та О. Келембет (Балусева, Келембет, 2016), К. Мойсеєнко (Мойсеєнко, 2018), А. Черкасов (Черкасов, 2016); геополітичні та безпекові – С. Бульбенюк (Бульбенюк, 2017), А. Гольцов (Гольцов, 2017), В. Горбулін та загалом колектив Національного інституту стратегічних досліджень (Світова гібридна війна, 2017), П. Гай-Нижник та Л. Чупрій (Гай-Нижник, Чупрій, 2016), Г. Перепелиця (Перепелиця, 2015). Однак досі немає дослідження, в якому комплексно та цілісно розглядали б питання щодо проросійських виступів на Сході України, котрі відбувались навесні 2014 р., та проголошення так званих «ДНР» та «ЛНР» крізь призму візії українського суспільства, й подана стаття є однією з перших спроб у цьому напрямі.

Мета статті – проаналізувати українську суспільно-політичну думку щодо проросійських виступів на Сході України, які відбувались навесні 2014 р., та проголошення так званих «ДНР» та «ЛНР», опираючись на погляди, що поширювались у політичних та медійних середовищах України у 2014 р.

Виклад основного матеріалу. Початку проведення Антитерористичної операції (АТО) в окремих частинах Донецької та Луганської областей передувала серія проросійських мітингів на Сході та Півдні України, організованих зокрема російськими кураторами зі спецслужб у контексті реалізації так званої «русской весны» упродовж березня–квітня 2014 р., учасники яких проголошували гасла відокремлення відповідних регіонів від України та приєднання до Російської Федерації (РФ), проведення місцевих референдумів щодо федерального устрою України, надання російській мові статусу другої державної та проти нової української влади, яка очолила державу після перемоги Євромайдану, ідеї котрого проросійські активісти не підтримали.

Найбільше в контексті теми дослідження цікавлять події, які відбулись навесні 2014 р. в Донецькій та Луганській областях, головню в їх обласних центрах. Так, у Донецьку проросійські акції протесту розпочалися ще 28 лютого, а 7 квітня в залі засідань облради за участі близько 120 «народних депутатів» (точної кількості не оголошували), які прибули з міст Донецької області, проголосили Декларацію про утворення так званої «Донецької народної республіки» («ДНР») на території всієї Донецької області. Крім того, самопроголошені депутати ухвалили рішення про проведення 11 травня референдуму щодо питання створення так званої «ДНР» (Збори міста, URL).

За схожим сценарієм відбувались події і в окупованих РФ Луганську та частині Луганської області. Розпочалось із того, що 1 березня 2014 р. біля пам'ятника Тарасові Шевченку в Луганську пройшов мітинг проросійських організацій під триколірними прапорами РФ та Російської імперії. Упродовж 6–10 квітня 2014 р. в Луганську проросійськими сепаратистами було захоплено основні державні установи, зокрема будівля управління Служби безпеки України в Луганській області, обласне управління Національного банку України, 27 квітня ними ж було «проголошено» про створення так званої «Луганської народної республіки» («ЛНР»), а 29 квітня близько 3 тисяч проросійських демонстрантів захопили будівлю Луганської ОДА, згодом – обласне телебачення й обласну прокуратуру та будівлю Луганської

міської ради (Луганськ «під контролем», URL). 11 травня 2014 р., як і в частині Донеччини, на окупованих Росією теренах Луганської області включно з Луганськом відбулись так звані «референдуми» щодо державної самостійності так званих «ДНР» і «ЛНР», проведений у супереч міжнародним нормам та Конституції України, його результати ані українською стороною (Референдум «Донецької республіки», URL), ані ЄС та США (ЄС каже, URL; США не визнають, URL) не були визнані.

Зазначені події були по-різному оцінені серед української державної та політичної верхівки.

Виконувач обов'язків президента України та голова ВРУ Олександр Турчинов уважав проведення проросійських акцій на Донбасі в березні-квітні 2014 р. та проголошення так званих «ДНР» та «ЛНР» наслідком провокативної діяльності «агентури Кремля» «другою (після Криму) хвилею спецоперації Росії з дестабілізації ситуації в Україні, мета якої – повалити владу, зірвати вибори й розірвати країну на шматки <...> розвернути кримський сценарій на Донбасі» (Чепурко, 2014). У відповідь 13 квітня Олександр Турчинов підписав указ про заходи щодо забезпечення консолідації громадян України і припинення громадянського протистояння в Донецькій і Луганській областях. Документ передбачав проведення реформ, пов'язаних із децентралізацією влади, формуванням виконавчих органів місцевими радами, істотним розширенням повноважень територіальних громад та матеріальної й фінансової основи місцевого самоврядування, дієвими механізмами участі громадськості у прийнятті органами місцевого самоврядування рішень тощо (Указ Президента України, URL).

Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк наголосив, що у східних областях реалізують план із вторгнення іноземних військ (Збори міста, URL). Він висловив упевненість, що мешканці Донецької, Луганської та Харківської області, де найбільш активними були заворушення, прагнуть жити в унітарній країні, хоч і не заперечував, що в державі постала нагальна потреба з реформи децентралізації (Чепурко, 2014).

Надійшла офіційна реакція й зі сторони українських правоохоронців. Так, голова МВС Арсен Аваков рішуче засудив як «антидержавні» події в Донецьку та Луганську, анонсував застосування жорстких методів щодо тих, хто безпосередньо напав на державні будівлі, правоохоронні органи та просто мирних громадян, але акцентував на тому, що «ситуація буде унормовуватись без крові» (Чепурко, 2014).

Відрізнялись позиції й українських парламентарів.

Народний депутат України, лідер націоналістичного ВО «Свобода» Олег Тягнибок ще в середині березня 2014 р. вбачав у подіях на Сході України слід «московської агентури та бойовиків», які сплановано прибули на Донбас із РФ із метою дестабілізації ситуації в регіоні та в Україні загалом (Виступ Тягнибока, URLa). Водночас нардеп відкидав будь-які пропозиції колег із парламенту щодо федералізації України, стверджуючи, що за необхідності здійснення реформи децентралізації, «за державним устроєм Україна має бути унітарною державою, ніяких федерацій і навіть ніяких автономій» (Виступ Тягнибока, URLb).

Тодішній народний депутат України, лідер фракції «УДАР» Віталій Кличко 11 березня 2014 р. в залі Верховної Ради України (ВРУ) зазначив, що проросійські провокації на Донбасі здійснювали «політичні гастролери», в яких на меті було внесення «на українську землю безладу та хаосу», однак оскільки, на його думку, наприклад, у Донецьку, «десятки тисяч людей <...> виходять на демонстрації, на мітинги в підтримку єдності проти агресії <...> які прагнуть захисту та безпеки, жити в мирі та спокої», а тому, за прогнозами Кличка, була можливість вирішити ситуацію на Донбасі якнайшвидше (Виступ Кличка, URLa). Однак уже 25 березня його бачення шляхів вирішення «донбаського питання» було радикальнішим: він виступав за закриття українсько-російського кордону, «припинення пропаганди ненависті російськими каналами засобів масової інформації та телебачення» через заборону та блокування трансляції відповідних інформаційних ресурсів РФ в Україні та притягнення до відповідальності всіх осіб, причетних до «розгойдування» проросійських мітингів на Донбасі (Виступ Кличка, URLb).

Парламентар із фракції «Батьківщина» В'ячеслав Кириленко пояснював кризові явища, які охопили Донецьк та Луганськ навесні 2014 р., реалізацією спроб російського президента Володимира Путіна «розколоти, роз'єднати українців за будь-якою ознакою <...> поневолити Україну через внутрішню окупацію чи зовнішню агресію» (Виступ Кириленка, URL).

Ще один представник «Батьківщини» Микола Томенко називав антиурядові акції в Донецьку та Луганську «путінською різнею» та «бійнею», учасники якої, представлені неонацистськими та проросійськими організаціями, мали на меті сформувати «пояс підтримки російської війни й Путіна на сході й півдні України» (Виступ

Томенка, URL). А Сергій Соболев 8 квітня 2014 р, після самопроголошення так званої «ДНР», закликав нардепів терміново підготувати внесення змін до Постанови 740-VII «Про засудження застосування насильства, що призвело до загибелі людей» (прийнятого після масових убивств на Євромайдані 18–20 лютого 2014 р) щодо незастосування сили до мирних протестів, оскільки на Донбасі РФ через свої спецслужби ініціювала під прикриттям мирних протестів проведення справжніх антидержавних та антиурядових сепаратистських провокацій (Виступ Соболева, URLa).

Певною пасивністю української сторони щодо ситуації на Сході України був обурений і нардеп із групи «Суверенна європейська Україна» Олесь Доній, який вимагав якомога швидшого закриття українських кодонів із РФ, посилення виконавчої вертикалі влади, створення штабу з виходу України із кризи, активізації контрпропаганди проти проведення місцевих референдумів на Донбасі та у Криму, тамтешніх дій російських спецслужб та їхніх поплічників (Виступ Донія, URLa, b).

Лідер «Радикальної партії» Олег Ляшко одним із найбільш очевидних аргументів щодо безпосереднього впливу РФ на події на Харківщині, Донеччині та Луганщині вважав «синхронність дій терористів-сепаратистів у Луганську, Донецьку й Харкові <...> одночасне захоплення будівель обласних адміністрацій, одночасне захоплення підрозділів Служби безпеки, спроби захоплення телевізійних центрів» (Виступ Ляшка, URL).

Один із керівників «ПР» Борис Колесніков висловив переконання, що початок протестів на Сході України означив необхідність передачі регіонам більше повноважень та зменшення на них впливу центральної влади, надання російській мові поруч з українською статусу державної, однак, як не дивно, рішуче виступив проти ідеї федеративного устрою України (Білоусова, URL).

Натомість інший представник «ПР» Нестор Шуфрич, не надавши якихось конкретних оцінок подіям на Донбасі, лише зазначав, що українські можновладці мали б у таких умовах «зробити все, щоби на вулицях було неможливо бачити людей зі зброєю, щоби акції, якщо на те є воля людей, носили виключно мирний характер, і держава гарантувала їм це право» (Виступ Шуфрича, URL).

Подібні тези висловлював ще один «регіонал» Сергій Тігіпка, який указував на необхідність амністії для проросійських активістів на Донбасі, початку боротьби з озброєними особами, відповідальності за появу яких нардеп поклав на нову українську владу, а також розширення повноважень регіонів (Виступ Тігіпка, URL).

Зрештою 8 квітня 2014 р. ще один представник «ПР» Владислав Лук'янов зазначав, що Україна навесні 2014 р. опинилась на межі громадянської війни, причому в цьому нардеп звинувачував не дії РФ та проросійських активістів, а, власне, українську владу, яка, мовляв, незаконно почала застосовувати на Донеччині, Луганщині та Харківщині зброю проти «людей, які вийшли зі своїми вимогами» (Виступ Лук'янова, URL).

Лідер Комуністичної партії України Петро Симоненко запевняв, що в «умовах загострення суспільно-політичної ситуації» (так він характеризував події у Криму та на Донбасі) настав оптимальний час для надання регіонам самостійно розпоряджатись власними фінансовими надходженнями й забезпечити найактивнішу участь пересічних громадян у вирішенні своєї долі та країни загалом (Петр Симоненко: «Будущее Украины», 2014). До того ж навіть після проголошення так званої «ДНР» на початку 2014 р. та подальшої активізації сепаратистських тенденцій в частині Луганської області, Петро Симоненко основну провину за такий стан справ покладав саме на українську владу, яка, мовляв, ще, починаючи від 1991 р., ігнорувала вимоги громадян на Сході та Півдні України, зокрема щодо «визначення державної позиції у справі статусу російської мови; необхідності проведення місцевих референдумів для того, щоб захистити свої права та інтереси на те, як вони оцінюють культуру, історію, події; федералізації країни». Натомість, на думку лідера КПУ, офіційний Київ надалі зводив із такими заходами, не йшов на діалог із мітингарями в Донецьку та Луганську, й навіть більше – звинуватив їх у сепаратизмі, почав погрожувати «силовиками та озброєними особами, арештами», тоді, коли «безкарними залишились «націоналісти, які під час Майдану в Києві захоплювали СБУ, міліцію, арсенали», а з початком подій у Криму та на Донбасі ще й «утворили бандформування», розпочавши «розбої» в Україні, таким чином реалізуючи не лише «американський», але й «російський» сценарій «зі знищення Незалежності України, її розколу та розграбування» (Виступ Симоненка, URL).

Відповідно до вищезазначених установок поділились думки і щодо так званих «референдумів» про питання створення так званих «ДНР» та «ЛНР», які відбулись 11 травня 2014 р.

Так, на переконання спікера ВРУ та виконавча обов'язків Президента України О. Турчинова, проведення псевдореферендумів було «фарсом», котрий мав на меті прикрити «злочинні антилюдські дії проросійських терорис-

тичних угруповань», однак, як запевняв лідер українського парламенту, «наслідок цього процесу тільки один – кримінальна відповідальність тих, хто організував його проведення» (Виступ Турчинова, URL). Для лідера ВО «Свобода» О. Тягнибока це була спроба легітимізації на Донбасі нав'язаного Кремлем режиму «озброєних терористів під сепаратистськими гаслами за підтримки окупанта – Москви, які проводять тотальне переслідування й фізичне знищення української нації <...> етнічні чистки, мародерство <...> людей убивають за гасло «Слава Україні!», людей убивають за те, що вони розмовляють українською мовою, людей убивають за те, що вони ходять у вишиванках» (Виступ Тягнибока, URLc). С. Соболев із «Батьківщини» вважав так зване «волевиявлення» мешканців частини Донецької та Луганської областей псевдореферендумами, проведеними в неконституційний спосіб, та такими, що загрожували федералізацією, якщо не розколом України та від'єднання від неї низки регіонів на сході, а отже – трагедією для тих простих українців, яких утягують у ці протистояння та використовують політичні авантюристи, що намагаються саме мільйони громадян використати як гарматне м'ясо у вирішенні своїх політичних протистоянь» (Виступ Соболева, URLb).

Як псевдореферендум трактував події 11 травня 2014 р. в частині Донбасу й народний депутат України від депутатської групи «Суверенна європейська Україна» О. Доній (Виступ Донія, URLc). Анатолій Кінах з «Економічного розвитку» вважав такі незаконні дії довкола донбаських «референдумів» наслідком «безпрецедентного політичного, економічного, військового тиску Російської Федерації», спрямованого на «розкол українського суспільства <...> поглиблення громадянських конфліктів з елементами громадянської війни, спроби створення ще більш глибокої системної соціально-економічної кризи». З іншого боку, нардеп усе ж звертав увагу на нагальність відновлення владою діалогу із суспільством та запровадження практики загальнонаціональних круглих столів, у яких брали б участь представники всіх регіонів України (Виступ Кінаха, URL).

Натомість серед частини представників «ПР» та КПУ думки були суттєво іншими. Наприклад, «регіонал» М. Левченко зазначав, що хоч так звані «референдуми» на Донбасі мали сумнівний характер легітимності, але вони насамперед мали велике політичне значення, адже, на його переконання, продемонстрували волю близько 2,5 млн громадян, які взяли участь у «плебісци-

тах», висловивши своє небажання «жити в одній державі з бандою націоналістів, <...> які відправляються на каральні експедиції на схід». М. Левченко виступив із вимогою до українського державного керівництва «почути та дослухатись до цих людей», оскільки чисельно, мовляв, їх було значно більше, ніж «десятки тисяч протестувальників на Майдані, до яких прислухалась свого часу тодішня опозиція», не називати їх «сепаратистами», а навпаки сісти з ними за стіл переговорів, в іншому разі можливими ставали громадянське збройне протистояння та розпад України (Виступ Левченка, URL).

Зі свого боку, лідер українських комуністів П. Симоненко, не надаючи юридично-правових оцінок «референдумам» у частині Донеччини та Луганщини, запевняв, що це не було проявом сепаратизму, а лише відповіддю населення Донбасу на політику «постмайданної» влади в Україні, висловленням своєї незгоди з «каральними» заходами офіційного Києва на Донбасі та «вбивствами та розстрілами ним мирного населення», недовіри до нього, відмови співпрацювати з новою державною верхівкою. На протигагу цьому мешканці регіону, за словами П. Симоненка, вирішили самі «встановити свої відносини всередині вже незалежних проголошених держав для того, щоб уже самостійно розпоряджатись своєю долею» (П. Симоненко (КПУ) о референдуме, URL).

Висновки. Отже, початок так званої «русской весны» на Донбасі різні сегменти українського політикуму сприйняли неоднаково. Для представників влади, яка сформувалась після перемоги Євромайдану, початок подій на Сході України, зокрема проголошення псевдореспублік, були наслідком діяльності російських диверсантів, котрі, використовуючи місцеві сепаратистські середовища, та підтримуючи їх фінансово й забезпечуючи озброєнням та екіпіруванням, і мали на меті дестабілізувати ситуацію на Півдні та на Сході України, а то й ліквідувати її як державу. Натомість проросійські середовища наголошували, що ситуація навколо виникнення так званих «ДНР» та «ЛНР» було просто відповіддю на «неефективні дії» офіційного Києва, який не бажав спілкуватись із мешканцями Східної України, не давав можливості регіонам самостійно розпоряджатись своїми фінансовими надходженнями, ігнорував питання надання російській мові статусу державної, а то і взагалі нав'язував Донбасу непопулярну тут ідею євроінтеграції, та, за визначенням радикальних лівих кіл, «неонацистську» ідеологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балуєва О., Келембет О. Методичні принципи відновлення деокупованих територій. *Причорноморські економічні студії*. Чернівці, 2016. № 8. С. 41–44.
2. Білоусова Н. Борис Колесніков: «Партія не допустить федералізації України». *День (Київ)*. 2014. 3 квітня. № 60. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/boris-kolesnikov-partiya-ne-dopustit-federalizaciyi-ukrayini> (дата звернення 01.05.2020).
3. Бульбенюк С. Інформаційні виклики гібридної війни: що може протиставити Україна? *Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017 р.* Маріуполь: ДонДУУ, 2017. С. 245–249.
4. Веселов М. Правове регулювання інформаційних відносин в умовах особливих (надзвичайних та «гібридних») адміністративно-правових режимів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 4. С. 141–150.
5. Виступ Донія О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 14 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (дата звернення 01.05.2020).
6. Виступ Донія О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 15 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (дата звернення 01.05.2020).
7. Виступ Донія О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
8. Виступ Кириленка В. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 28 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5221.html> (дата звернення 01.05.2020).
9. Виступ Кличка В. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 11 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5190.html> (дата звернення 01.05.2020).
10. Виступ Кличка В. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 25 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5209.html> (дата звернення 01.05.2020).
11. Виступ Левченка М. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
12. Виступ Лук'янова В. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 8 квітня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (дата звернення 01.05.2020).
13. Виступ Ляшка О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 8 квітня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (дата звернення 01.05.2020).
14. Виступ Симоненка П. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 8 квітня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (дата звернення 01.05.2020).
15. Виступ Соболева С. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 8 квітня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (дата звернення 01.05.2020).
16. Виступ Соболева С. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
17. Виступ Тігіпка С. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 15 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (дата звернення 01.05.2020).
18. Виступ Томенка М. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 14 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (дата звернення 01.05.2020).
19. Виступ Турчинова О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
20. Виступ Тягнибока О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 14 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (дата звернення 01.05.2020).
21. Виступ Тягнибока О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 29 квітня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5257.html> (дата звернення 01.05.2020).
22. Виступ Тягнибока О. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
23. Виступ Шуфрича Н. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 15 березня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (дата звернення 01.05.2020).
24. Виступ Кінаха А. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України, 13 травня 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (дата звернення 01.05.2020).
25. Гай-Нижник П., Чупрій Л. Російсько-українська війна: особливості розв'язання військово-політичного конфлікту на Сході і Півдні України за сучасних геополітичних умов. *Українознавство*. 2016. № 4. С. 103–121.
26. Гольцов А. Російська геостратегія щодо України: сценарії та варіанти. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 4. С. 155–159.
27. Донецькі сепаратисти погрожують, що попросять Путіна ввести війська. Українська правда. 2014. 7 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/7/7021602/> (дата звернення 01.05.2020).
28. Дрьомов С., Резнікова О. Деякі законодавчі аспекти протидії сепаратизму в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3. С. 18–25.
29. ЄС каже, що не визнає результатів «референдуму» на сході України. *BBC.com*. 2014. 11 травня. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/05/140511_dt_eu_reax.shtml (дата звернення 01.05.2020).

30. Збори міста та громадських організацій оголосили в Донецьку народну республіку. *BBC.com*. 2014. 7 квітня. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/04/140407_dk_donetsk_sovereignty.shtml (дата звернення 01.05.2020).
31. Котормус Т. Нормативно-правові гарантії адміністративно-правового захисту права власності громадян України в районах проведення антитерористичної операції. *Наше право*. 2017. № 4. С. 82–89.
32. Луганськ «під контролем»: Сепаратисти взяли УМВС та міськраду. *Українська правда*. 2014. 29 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/29/7024000/> (дата звернення 29.05.2020).
33. Мойсеєнко К. Аналіз соціально-економічного стану постконфліктних територій Донецької та Луганської областей в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=7018> (дата звернення 29.05.2020).
34. Симоненко П. (КПУ) о референдуме на Донбассе 12/05/2014. Youtube.com. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hhAF7pCuiKA> (дата звернення 01.05.2020).
35. Перепелиця Г. *Україна – Росія: війна в умовах співіснування*. Монографія. Київ : СтилоС, 2015. 879 с.
36. Петр Симоненко: «Будущее Украины должен определять ее народ». *Комсомольская правда в Украине (Киев)*. 2014. 9 апреля. № 77. С. 6.
37. Референдум «Донецької республіки» є нелегітимним, – ЦВК. *I-Press*. 2014. 30 квітня. URL: https://ipress.ua/news/referendum_donetskoj_respubliky_ie_nelegitymnym_tsvk_62288.html (дата звернення 01.05.2020).
38. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. Горбуліна. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с.
39. США не визнають влаштований сепаратистами «референдум». *Українська правда*. 2014. 11 травня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/05/11/7024971/> (дата звернення 29.05.2020).
40. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення консолідації громадян України та припинення громадянського протистояння в Донецькій та Луганській областях». Законодавство України. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/399/2014> (дата звернення 29.05.2020).
41. Чепурко В. «Антитеррористические мероприятия позволяют самые жесткие меры». *Комсомольская правда в Украине (Киев)*. 2014. 8 апреля. № 76. С. 4.
42. Черкасов А. Соціально-економічний розвиток окремих районів Донецької та Луганської областей України: сучасний стан, загрози, перспективи. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 16–22.

REFERENCES

1. Baluieva O., Kelembet O. Metodichni pryntsyipy vidnovlennia deokupovanykh terytorij [The methodical principles of the reconstruction of the deoccupied territories]. *Black sea economic studies*. Chernihiv, 2016, Nr 8, pp. 41–44. [in Ukrainian].
2. Bilousova N. Borys Kolesnikov: «Partiia ne dopustyt' federalizatsii Ukrainy» [Borys Kolesnikov: «The party will not allow the federalization of Ukraine»]. *Day*. 2014. 3 kvitnia. Nr 60. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/boris-kolesnikov-partiya-ne-dopustit-federalizaciyi-ukrayini> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
3. Bul'beniuk S. Informatsijni vyklyky hibrydnoi vijny: scho mozhe protystavyty Ukraina? [Information Challenges of Hybrid Warfare: What Can Ukraine Oppose?]. *Ukrainian society in conditions of war: current challenges and prospects for peacekeeping*, m. Mariupol', 9 chervnia 2017 r. Mariupol': DonDUU, 2017, pp. 245–249. [in Ukrainian].
4. Veselov M. Pravove rehuliuвання informatsijnykh vidnosyn v umovakh osoblyvykh (nadzvychajnykh ta «hibrydnykh») administratyvno-pravovykh rezhymiv [Legal regulation of information relations in the conditions of special (emergency and «hybrid») administrative-legal regimes]. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 2017, Nr. 4, pp. 141–150. [in Ukrainian].
5. Vystup Doniia O. S. [Speech of Donyi O. S.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 14 bereznia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
6. Vystup Doniia O. S. [Speech of Donyi O. S.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 15 bereznia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
7. Vystup Doniia O. S. [Speech of Donyi O. S.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
8. Vystup Kyrylenka V. A. [Speech of Kyrylenko V. A.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 28 bereznia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5221.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
9. Vystup Klychka V. V. [Speech of Klychko V. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 11 bereznia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5190.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
10. Vystup Klychka V. V. [Speech of Klychko V. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25 bereznia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5209.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
11. Vystup Levchenka M. O. [Speech of Levchenko M. O.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Russian].

12. Vystup Luk'ianova V. V. [Speech of Lukianov V. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 8 kvitnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
13. Vystup Liashka O. V. [Speech of Liashko O. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 8 kvitnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
14. Vystup Symonenka P. M. [Speech of Symonenko P. M.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 8 kvitnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
15. Vystup Sobolieva S. V. [Speech of Soboliev S. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 8 kvitnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5227.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
16. Vystup Sobolieva S. V. [Speech of Soboliev S. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
17. Vystup Tihipka S. L. [Speech of Tihipko S. L.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 15 bereznia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
18. Vystup Tomenka M. V. [Speech of Tomenko M. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 14 bereznia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
19. Vystup Turchynova O. V. [Speech of Turchynov O. V.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
20. Vystup Tiahnyboka O. Ya. [Speech of Tiahnybok O. Ya.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 14 bereznia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5198.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
21. Vystup Tiahnyboka O. Ya. [Speech of Tiahnybok O. Ya.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 29 kvitnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5257.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
22. Vystup Tiahnyboka O. Ya. [Speech of Tiahnybok O. Ya.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
23. Vystup Shufrycha N. I. [Speech of Shufrych N. I.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 15 bereznia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5201.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
24. Vystup Kinakha A. K. [Speech of Shufrych N. I.]. *Transcript of the plenary session of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13 travnia 2014. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5262.html> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
25. Haj-Nyzhnyk P., Chuprij L. Rosijs'ko-ukrains'ka vijna: osoblyvosti rozv'iazannia vijs'kovo-politychnoho konfliktu na Skhodi i Pivdni Ukpainy za suchasnykh heopolitychnykh umov. [Russian-Ukrainian war: specifics of solving the military and political conflict in Eastern and Southern Ukraine under current geopolitical conditions]. *Ukrainian Studies*, 2016, Nr 4, pp. 103–121 [in Ukrainian].
26. Hol'tsov A. Rosijs'ka heostrategiia schodo Ukrainy: stsenarii ta variant [Russian geostrategy on Ukraine: scenarios and options]. *Strategic priorities*. 2017, Nr 4, pp. 155–159 [in Ukrainian].
27. Donets'ki separatysty pohrozhuut', scho poprosiat' Putina vvesty vijs'ka [Donetsk separatists threaten to ask Putin to deploy troops]. *Ukrains'ka pravda*. 2014. 7 kvitnia. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/7/7021602/> (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
28. Dr'omov S., Reznikova O. Deiaki zakonodavchi aspekty protydii separatyzmu v Ukraini [Some legislative aspects of combating separatism in Ukraine]. *Strategic priorities*. 2016, Nr 3, pp. 18–25 [in Ukrainian].
29. YeS kazhe, scho ne vyznaie rezul'tativ «referendum» na skhodi Ukrainy [The EU says it does not recognize the results of the «referendum» in eastern Ukraine]. BBC.com. 2014. 11 travnia. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/05/140511_dt_eu_reax.shtml (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
30. Zbory mista ta hromads'kykh orhanizatsij oholosyly v Donets'ku narodnu respubliku [Meetings of the city and public organizations in Donetsk declared a people's republic]. BBC.com. 2014. 7 kvitnia. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/04/140407_dk_donetsk_sovereignty.shtml (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].
31. Kotormus T. Normatyvno-pravovi harantii administratyvno-pravovoho zakhystu prava vlasnosti hromadian Ukrainy v rajonakh provedennia antyterrorystychnoi operatsii [Regulatory and legal guarantees of administrative and legal protection of property rights of citizens of Ukraine in areas of anti-terrorist operation]. *Our law*. 2017, Nr 4, pp. 82–89 [in Ukrainian].
32. Luhans'k «pid kontrolem»: Separatysty vzialy UMVS ta mis'kradu [Luhansk «under control»: The separatists took the Ministry of Internal Affairs and the City Council]. *Ukrains'ka pravda*. 2014. 29 kvitnia. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/29/7024000/> (last accessed data 29.05.2020) [in Ukrainian].
33. Mojseienko K.Ye. Analiz sotsial'no-ekonomichnogo stanu postkonfliktnykh terytorij Donets'koi ta Luhans'koi oblastej v Ukraini [Analysis of socio-economic status of post-conflict territories of Donetsk and Lugansk region in Ukraine].

Efektivna ekonomika. 2018, Nr 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=7018> (last accessed data 29.05.2020) [in Ukrainian].

34. P. Symonenko (KPU) o referendume na Donbasse 12/05/2014 [P. Symonenko (CPU) on the referendum in Donbas 12/05/2014]. *Youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hhAF7pCuiKA> (last accessed data 01.05.2020) [in Russian].

35. Perepelytsia H. Ukraina – Rosiia: vijna v umovakh spivisnuvannia [Ukraine-Russia: war in the conditions of coexistence]. Kyiv: Stylos, 2015. 879 p. [in Ukrainian].

36. Petr Symonenko: «Budushee Ukrainy dolzhen opredeliat' ee narod» [Petro Symonenko: «The future of Ukraine must be determined by its people»]. *Komsomol'skaia pravda v Ukrainy (Kyev)*. 2014. 9 aprelia. Nr 77. P. 6. [in Russian].

37. Referendum «Donets'koi respubliky» ie nelehitymny, – TsVK [The referendum of the «Donetsk Republic» is illegitimate, – the CEC]. *I-Press*. 2014. 30 kvitnia. URL: https://ipress.ua/news/referendum_donetskoi_respubliky_ie_nelegitymny_tsvk_62288.html (last accessed data 01.05.2020) [in Ukrainian].

38. Svitova hibrydna vijna: ukrains'kyj front [The World Hybrid War: Ukrainian Forefront] / Za zah. Red. V. P. Horbulina. Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'. Kyiv: NISD, 2017. 496 p. [in Ukrainian].

39. SShA ne vyznaiut' vlasthovanyj separatystamy «referendum» [The United States does not recognize the «referendum» staged by the separatists]. *Ukrains'ka pravda*. 2014. 11 travnia. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/05/11/7024971/> (last accessed data 29.05.2020) [in Ukrainian].

40. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro zakhody schodo zabezpechennia konsolidatsii hromadian Ukrainy ta prypynennia hromadians'koho protystoiannia v Donets'kij ta Luhans'kij oblastiakh» [Decree of the President of Ukraine «On measures to ensure the consolidation of citizens of Ukraine and the cessation of civil strife in Donetsk and Luhansk regions»]. *Legislation of Ukraine*. Url: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/399/2014> (last accessed data 29.05.2020) [in Ukrainian].

41. Chepurko V. «Antyterrotycheskye meropriyatiya pozvoliaut samye zhestkye mery» [Anti-terrorism measures allow for the toughest measures]. *Komsomol'skaia pravda v Ukrainy (Kyev)*. 2014, 8 aprelia, Nr 76. P. 4. [in Russian].

42. Cherkasov A. Sotsial'no-ekonomichnyj rozvytok okremykh rajoniv Donets'koi ta Luhans'koi oblastej Ukrainy: suchasnyj stan, zahrozy, perspektyvy [Socio-economic development of some districts of Donetsk and Luhansk regions of Ukraine: current status, threats and prospects]. *Economics and state*, 2016, Nr 7, P. 16–22 [in Ukrainian].